

Person Perthnasol	Ymchwiliad	Dyddiad rhoi hysbysiad penderfynu	Canfyddiadau a dyfarniad y Comisiynydd
<u>Gweinidogion Cymru</u>	<p>CS1335 Cwynodd yr achwynydd am broblemau gyda fersiwn Gymraeg system Cyllid Myfyrwyr Cymru, gan gynnwys diffyg cwestiynau ariannol, newid awtomatig i'r Saesneg, a negeseuon anghywir am gyflawniad gwybodaeth. Roedd hyn yn achosi dryswch ac ansicrwydd ynghylch statws ceisiadau. Credai'r achwynydd fod y diffyg cysondeb rhwng y fersiynau Cymraeg a Saesneg yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol, ac yn tansailio hyder defnyddwyr.</p>	09/04/2026	<p>Canfyddiadau'r Comisiynydd</p> <p>Yn sgil gwaith pen desg gan swyddog Comisiynydd y Gymraeg, daeth problemau ychwanegol i'r amlwg, gan gynnwys camgymeriadau ieithyddol, diffyg chwilio yn Gymraeg am gyfeiriadau cartref a chysiau, dolenni i dudalennau Saesneg, a gohebiaeth ddilydol yn Saesneg yn unig. Er bod camau wedi'u cymryd i gywiro'r problemau, roedd amheuaeth yn parhau ynghylch a oedd y system yn cael ei phrofi'n ddigonol yn Gymraeg.</p> <p>Canfu'r ymchwiliad fod Gweinidogion Cymru wedi methu â chydymffurfio â pum safon wrth ddarparu gwasanaeth Cyllid Myfyrwyr Cymru. O ran gohebiaeth, roedd y methiannau'n cynnwys anfon e-bost yn Saesneg yn unig at nifer o bobl heb anfon fersiwn Gymraeg ar yr un pryd, trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg gan nad oedd modd gweld y Gymraeg wrth agor yr ohebiaeth ac anfon arolwg gan drydydd parti yn Saesneg yn unig.</p> <p>Ar y wefan, cofnodwyd problemau gyda ffurflenni ar y porthol Cymraeg, gan gynnwys diffyg cyfeiriadau cartref Cymraeg, methiant i chwilio am brifysgolion a chysiau yn Gymraeg, a diffyg cefnogaeth i ddefnyddio llythrennau ag acenion mewn enwau personol.</p> <p>Daeth yr ymchwiliad i'r casgliad nad oedd y wefan, gan gynnwys y porthol Cyllid Myfyrwyr Cymru, yn gweithredu'n llawn yn Gymraeg. Ymhlith y problemau a nodwyd, roedd</p>

camgymeriadau gramadegol, ymatebion anghywir i gwestiynau, symbolau yn lle acenion, a dolenni i dudalennau Saesneg.

Safon 4 – Methiant

Safon 6 – Methiant

Safon 50 – Methiant

Safon 50B – Methiant

Safon 52 – Methiant

Gweithredu Pellach

Safon 4 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod unrhyw ohebiaeth gan Gyllid Myfyrwyr Cymru sy'n cael ei hanfon at nifer o bobl yn cael ei hanfon yn Gymraeg ar yr un pryd â'r fersiwn Saesneg, waeth beth fo dewis iaith y derbynwyr.

Amserlen: O fewn mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 6 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

2. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau nad oes rhaid i dderbynwyr ohebiaeth gan Gyllid Myfyrwyr Cymru gymryd unrhyw gamau ychwanegol er mwyn gallu darllen y cynnwys yn Gymraeg.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 50 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

3. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod unrhyw arolygon trydydd parti sy'n cael eu hanfon ar ran Cyllid Myfyrwyr Cymru ar gael yn Gymraeg, a bod y fersiwn Gymraeg ar gael ar yr un sail â'r fersiwn Saesneg.

Amserlen: O fewn mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 50B - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

4. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod ffurfiau Cymraeg o gyfeiriadau Cymraeg yn ymddangos yn y porthol gwneud cais am gyllid i fyfyrwyr, fel na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Amserlen: O fewn 18 mis i ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

5. Hyd nes y bydd cydymffurfiaeth â Safon 50B mewn perthynas â chwilio am gyfeiriadau cartref enwau, sefydliadau addysg na chysiau yn Gymraeg wedi'i chyflawni, rhaid i Weinidogion Cymru gynnwys datganiad eglur, hygyrch ac amlwg ar y system gwneud cais am gyllid i fyfyrwyr sy'n nodi:

- (a) nad oes modd, ar hyn o bryd, chwilio am gyfeiriadau cartref, enwau sefydliadau addysg na chysiau yn Gymraeg; a
- (b) mai trefniant dros dro yw hwn, tra bo gwaith ar y gweill i gywiro ac adfer cydymffurfiaeth lawn â'r Safon.

6. O ran cynnwys acenion ar enwau personol, rhaid i Weinidogion Cymru:

- (a) naill ai sicrhau bod modd i unigolion gynnwys acenion ar enwau personol wrth wneud a chefnogi cais am gyllid i fyfyrwyr, fel na chaiff y Gymraeg ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg; neu
- (b) lle nad yw hynny'n dechnegol bosibl ar hyn o bryd, gynnwys datganiad eglur a chyson ar y system sy'n esbonio'r cyfyngiad.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 50B: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

- 7. Rhaid i Weinidogion Cymru baratoi cynllun gweithredu drafft gyda'r nod o sicrhau cydymffurfiaeth â gofynion safon 50B, mewn perthynas â'r system gwneud cais am gyllid i fyfyrwyr wrth chwilio am gysiau a sefydliadau addysgol.

Dylai'r cynllun gynnwys y wybodaeth ganlynol: -

- Disgrifiad clir o'r camau y bydd Gweinidogion Cymru yn eu cymryd i sicrhau nad yw'r system gwneud cais

am gyllid i fyfyrwyr yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

- Manylion cyfrifoldeb ac atebolrwydd ar gyfer pob cam, gan gynnwys unrhyw gerrig milltir perthnasol.
- Adnoddau angenrheidiol i gyflawni'r camau hyn (e.e. cyllid, staff).

Dylai'r cynllun hefyd gynnwys camau i sicrhau bod Gweinidogion Cymru yn:

- Cynnal ymarferiad i adnabod yr elfennau o'r system gwneud cais am gyllid i fyfyrwyr nad ydynt yn cydymffurfio gyda safon 50B ar hyn o bryd.
- Asesu unrhyw rwystrau technegol, a sut y byddwch yn sicrhau bod contractwyr neu ddarparwyr systemau yn gallu darparu cefnogaeth lawn i'r Gymraeg.
- Sefydlu trefniadau monitro parhaus i sicrhau bod cydymffurfiaeth â Safon 50B yn cael ei wirio'n rheolaidd ac yn cael ei chynnal ar ôl cwblhau'r gwaith.
- Cydymffurfio'n llawn â gofynion safon 50B o fewn 12 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun gweithredu.

Amserlen: Rhaid i Weinidogion Cymru lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Safon 52 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

8. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod pob dolen ar y system yn cael ei gwirio, fel bod dolenni ar y fersiwn Gymraeg yn arwain at wefannau Cymraeg — boed yn fewnol neu'n allanol — lle mae'r adnodd ar gael yn y Gymraeg.
9. Rhaid i Weinidogion Cymru sicrhau bod trefniadau cadarn ar waith i:
 - gywiro pob camgymeriad ieithyddol ar y wefan;
 - ddelio â phroblemau'n ymwneud ag arddangos acenion ar y wefan, camgymeriadau gramadegol ac ymatebion anghywir i gwestiynau;
 - wirio fersiwn Gymraeg porthol Cyllid Myfyrwyr Cymru yn rheolaidd, a chywiro unrhyw broblemau'n brydlon.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Cyngor Bro Morgannwg

CS1373 Derbyniwyd cwyn gan aelod o'r cyhoedd yn honni bod safon y Gymraeg ar wefan y Cyngor yn wallus ac yn is na'r disgwyl. Mae'r achwynydd yn nodi nifer o fethiannau penodol sy'n peri pryder o safbwynt cywirdeb ieithyddol, safon cyfieithu, a chysondeb rhwng y fersiynau Cymraeg a Saesneg.

12/03/2026

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Y gofynion perthnasol dan sylw'r ymchwiliad yw safonau 52 a 56.

Ar ôl ystyried y wybodaeth a dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r sefydliad rydym o'r farn bod Cyngor Bro Morgannwg wedi methu cydymffurfio gyda safonau 52 a 56.

Sail y penderfyniad yw iddo ddarparu testun Cymraeg gwallus ar fwy nag un dudalen ar ei wefan sy'n trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Methodd yn ogystal

â sicrhau bod y dewislenni yn Gymraeg ar bob tudalen Gymraeg o'i wefan.

Safon 52 – Methiant

Safon 56 - Methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg gynnal adolygiad ac addasu ei drefniadau a'i weithdrefnau, er mwyn bodloni eu hunain bod ganddo gapasiti staffio digonol i sicrhau cywirdeb a chysondeb yn y fersiwn Gymraeg a'r fersiwn Saesneg o'i wefan.
2. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg lunio cyngor ymarferol yn egluro wrth staff sydd ynghlwm â'r tudalennau gwe, sut i gynllunio, gwirio a phrawf ddarllen testun pan fyddir yn defnyddio'r teclyn Cyfieithu Cyflym.
3. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg atgoffa ei staff yn y cyngor ymarferol o'r gwasanaeth cyfieithu sydd ar gael i'r Cyngor drwy Gyngor Caerdydd.
4. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg greu rhestr o staff (o fewn yr adrannau sy'n ymwneud â thudalennau gwe) y Cyngor sydd yn gwbl hyderus yn y Gymraeg, fel bod modd cysylltu â hwy i wirio'r testun a geir gan Gyfieithu Cyflym cyn ei gyhoeddi.

Amserlen: Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg gyflwyno tystiolaeth o gyflawniad y camau gorfodi o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

CS1379 Derbyniodd yr achwynydd lythyr Saesneg yn unig drwy'r post gan y Gronfa Bensiwn, er bod cofnod mai Cymraeg oedd ei ddewis iaith.

Cyngor
Caerdydd

03/03/2026

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Mae safon 2 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ohebu yn Gymraeg gydag unigolyn os mai dyna yw eu dewis iaith. Derbyniodd yr achwynydd lythyr Saesneg yn unig drwy'r post gan y Gronfa Bensiwn, er bod cofnod mai Cymraeg oedd ei ddewis iaith. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 2.

Mae safon 4 yn berthnasol pan fo'r Cyngor yn anfon yr un ohebiaeth at nifer o bobl. Daeth i'r amlwg yn ystod yr ymchwiliad nad dyma oedd sefyllfa'r achos yma, ac felly nid yw'r safon yn berthnasol. O ganlyniad, nid oes methiant i gydymffurfio gyda safon 4.

Mae safon 5 yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ohebu yn Gymraeg gydag unigolyn os nad yw'n glir beth yw eu dewis iaith. Dywedodd y Cyngor mai ei drefn arferol oedd anfon gohebiaeth yn Saesneg yn unig os nad oedd cofnod o ddewis iaith wedi ei wneud. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda safon 5.

Safon 2 – Methiant

Safon 4 – Dim methiant

Safon 5 – Methiant

Gweithredu Pellach

1. Rhaid i chi atgoffa staff yr Adran Bensiynau bod rhaid gwirio cofnod dewis iaith wrth ohebu gydag unigolion, a gohebu gyda'r unigolion yn unol â'r dewis iaith o hynny ymlaen.
2. Rhaid i chi greu canllaw (neu addasu un sy'n bodoli yn barod) sy'n egluro eich prosesau newydd o anfon

gohebiaeth pan nad oes dewis iaith wedi'i wneud. Rhaid sicrhau bod gofynion safon 5 yn glir yn y canllaw.
3. Rhaid i chi dynnu sylw staff at y newid yn y trefniadau a'r canllaw diwygiedig.

Argymhelliad yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Dylai'r Cyngor ddarparu templedi Cymraeg o ohebiaeth fel bod modd i staff eu defnyddio yn ôl yr angen heb rwystr.

Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro

CS1349 Wrth drefnu digwyddiad cyhoeddus, mae safon 36 yn ei gwneud yn ofynnol i Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg yn y digwyddiad. Cafodd taith cerdded wedi ei thywys ei chynnal yn Saesneg yn unig gan y sefydliad, ac mae llawer o deithiau cerdded eraill yn cael eu cynnal yn Saesneg yn unig ganddynt. Mae hyn yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac felly yn fethiant i gydymffurfio â safon 36.

10/02/2026

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Mae safon 81 yn ei wneud yn ofynnol i'r sefydliad hybu unrhyw wasanaeth Cymraeg a ddarperir ganddo. Nid yw'r sefydliad yn hybu'r ffaith bod modd mynychu teithiau cerdded cyfrwng Cymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â safon 81.

Mae safon 52 yn ei wneud yn ofynnol i'r sefydliad sicrhau bod testun pob tudalen ar ei wefan ar gael yn Gymraeg. Mae rhannau o'r wefan Gymraeg yn cynnwys testun Saesneg yn unig. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio â safon 52.

Safon 36 – Methiant
Safon 81 – Methiant
Safon 52 – Methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
Rhaid i Awdurdod Parc Cenedlaethol Arfordir Penfro baratoi cynllun gweithredu at y diben o sicrhau ei fod yn

cydymffurfio â holl ofynion safonau 36 ac 81 mewn perthynas â theithiau cerdded.

Dylai'r cynllun gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Disgrifiad clir o'r camau sydd yn mynd i gael eu cymryd i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn teithiau cerdded;
- Disgrifiad clir o'r camau sydd yn mynd i gael eu cymryd i sicrhau bod y teithiau cerdded Cymraeg yn cael ei hybu;
- Manylion pwy fydd yn gyfrifol am gwblhau'r camau;
- Amserlen ar gyfer cyflawni'r camau, gyda phob cam angen cael ei gyflawni o fewn 6 mis i ddyddiad cymeradwyo'r cynllun.

Amserlen: Rhaid i chi lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a'i rannu gyda'r Comisiynydd o fewn 3 mis i ddyddiad cyhoeddi'r adroddiad terfynol.

Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i'r sefydliad gymryd y camau angenrheidiol er mwyn sicrhau bod y testun sy'n ymddangos yn Saesneg yn unig ar y wefan ganlynol yn Gymraeg:
[Pembrokeshire Coast National Park](#)

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Cyngor
Celfyddydau
Cymru

CS1315 Mae'r ymchwiliad wedi ystyried cydymffurfiaeth Cyngor Celfyddydau Cymru (Cyngor) â

10/02/2026

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Ar sail y dystiolaeth a gyflwynwyd, daethpwyd i'r casgliad bod methiannau wedi digwydd o ran cydymffurfio â

Safonau'r Gymraeg mewn perthynas â'r cynllun "Ein Celf", a gyflwynwyd yn lle'r Cynllun Casglu blaenorol.

Safonau 48, 52, 84, 85 ac 86. Er nad yw Safon 144 yn rhan o gylch gorchwyl yr ymchwiliad, nodwyd hefyd argymhelliad i'r Cyngor adolygu eu dulliau cofnodi.

Yn achos Safon 48, canfuwyd nad oedd testun pob tudalen berthnasol ar wefan "Ein Celf" ar gael yn Gymraeg, a bod y Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg. Er bod y wefan yn cael ei rheoli gan drydydd parti, Creative United, mae'r Cyngor yn gyfrifol am sicrhau cydymffurfiaeth â'r Safonau pan fo gwasanaethau'n cael eu darparu ar eu rhan. Yn yr un modd, bu methiant i gydymffurfio â Safon 52, gan nad oedd y rhyngwyneb na'r dewislenni ar bob tudalen berthnasol ar gael yn Gymraeg.

O ran y Safonau Llunio Polisi (84–86), canfuwyd nad oedd y Cyngor wedi ystyried yn gydwobodol effeithiau'r penderfyniad polisi ar y Gymraeg. Er bod dogfennau templed ac enghreiffiau o ystyriaeth arwynebol wedi'u cyflwyno, nid oedd tystiolaeth wedi ei gyflwyno o Asesiad Effaith wedi'i gwblhau nac o ystyriaeth o fesurau lliniaru neu opsiynau amgen.

Er nad yw Safon 51 yn berthnasol yn yr achos hwn, gan nad oes tudalennau Cymraeg cyfatebol ar wefan "Ein Celf", nodwyd y dylai'r Cyngor fod yn ymwybodol o'r gofynion pe byddai'r Cyngor yn dewis gweithredu gwefan Gymraeg ar ffurf gwefan gyfatebol yn y dyfodol. Yn ogystal, argymhellwyd bod y Cyngor yn adolygu eu dulliau cofnodi i gydymffurfio â Safon 144, er nad yw'r safon honno'n rhan o'r ymchwiliad.

O ganlyniad i'r canfyddiadau hyn, rydym yn gosod camau gorfodi ar y Cyngor. Rhaid iddynt sicrhau bod gwefan "Ein Celf" yn cydymffurfio'n llawn â Safonau 48 a 52 o fewn 12 mis. Wrth osod y Camau Gorfodi yma, mae'r Comisiynydd wedi cymryd i ystyriaeth yr amser mae'n gallu ei gymryd i wneud newidiadau sylweddol i wefan, yn enwedig felly pan mae'r wefan hynny yn cael ei weithredu drwy drydydd parti.

Yn ogystal, rhaid i'r Cyngor ddiwygio eu canllaw Aseidiadau Effaith a darparu hyfforddiant gorfodol i staff perthnasol ar y Safonau Llundain Polisi o fewn 3 mis. Mae hefyd argymhelliad o fewn yr adroddiad fod y Cyngor yn ystyried cyflwyno Aseiad Effaith ar wahân ar y Gymraeg.

Mae'r camau gorfodi hyn wedi eu gosod er mwyn sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hystyried yn llawn mewn penderfyniadau polisi ac wrth ddarparu gwasanaethau trwy drydydd parti.

Safon 48 – Methiant

Safon 51 – Dim Methiant

Safon 52 – Methiant

Safon 84 – Methiant

Safon 85 – Methiant

Safon 86 – Methiant

Gweithredu Pellach

1. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod gwefan Ein Celf yn cydymffurfio â Safon 48, gan gynnwys:

- Sicrhau fod pob tudalen berthnasol sy'n berthnasol i Gymru ar gael yn Gymraeg.

- Sicrhau fod y tudalennau Cymraeg yn gweithredu'n llawn, gan gynnwys tudalennau Orielau unigol.

2. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod y rhyngwyneb a'r dewislenni ar bob tudalen berthnasol ar wefan Ein Celf ar gael yn Gymraeg.

Amserlen: O fewn 18 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

3. Rhaid i'r Cyngor ddiwygio eu canllaw ar ddrafftio Asesiadau Effaith er mwyn:

- Sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hystyried yn gydwybodol ar bob cam o'r broses lunio polisi.
- Gwneud y gofynion o dan Safonau 84, 85 a 86 yn eglur i'r sawl sy'n gwneud penderfyniadau polisi.

4. Rhaid i'r Cyngor ddarparu hyfforddiant gorfodol i staff perthnasol ar:

- sut i sicrhau ystyriaeth gydwybodol o'r Gymraeg yn unol â'r Safonau Llunio Polisi.
- sut i ddefnyddio'r canllaw Asesiad Effaith diwygiedig yn ymarferol.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Cyngor yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011:

- Argymhellir bod y Cyngor yn ystyried cyflwyno Asesiad Effaith ar wahân yn benodol ar y Gymraeg, i sicrhau bod ystyriaeth o'r Gymraeg yn digwydd heb gael ei cholli o fewn asesiadau ehangach.

			<ul style="list-style-type: none"> • Argymhellir bod y Cyngor yn adolygu eu dulliau cofnodi i gydymffurfio â Safon 144. <p>Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.</p>
<p><u>Prif Gwnstabl</u> <u>Heddlu Gogledd</u> <u>Cymru</u></p>	<p>CS1345 Cyflwynodd aelod o'r cyhoedd gŵyn ar ôl methu talu dirwy goryrru yn Gymraeg. Creodd cwyn yr achwynydd amheuaeth nad oedd Prif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru yn cydymffurfio gyda safon 52 gan nad oedd modd newid o'r wefan Saesneg i dudalen gyfatebol ar y wefan Gymraeg.</p>	<p>09/01/2026</p>	<p>Canfyddiadau'r Comisiynydd Yn dilyn ystyried cwyn yr achwynydd a thystiolaeth y sefydliad rydym yn dyfarnu na wnaeth y sefydliad cydymffurfio gyda safon 52 ac rydym wedi gosod cam gorfodi i fynd i'r afael gyda hynny.</p> <p>Safon 52 – Methiant</p> <p>Gweithredu Pellach Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rhaid i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru nodi'n glir ar bob tudalen Saesneg o'r wefan GanBwyll sy'n cyfateb i dudalen Gymraeg, bod y dudalen ar gael yn Gymraeg, a darparu dolen uniongyrchol, yn eglur a hygyrch at y dudalen Gymraeg, er mwyn galluogi defnyddwyr i newid rhwng y Gymraeg a'r Saesneg yn rhwydd. <p>Amserlen: O fewn mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.</p>
<p><u>Cyngor</u> <u>Caerdydd</u></p>	<p>CS1353 Derbyniwyd cwyn gan aelod o'r cyhoedd ynghylch methiant i ddarparu gwasanaeth Cymraeg dros y ffôn wrth drefnu</p>	<p>09/01/2026</p>	<p>Canfyddiadau'r Comisiynydd Y gofynion perthnasol dan sylw'r ymchwiliad yw safon 10.</p>

apwyntiad ar gyfer cofrestru genedigaeth.

Ar ôl ystyried y wybodaeth a dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r sefydliad rydym o'r farn bod Cyngor Caerdydd wedi methu cydymffurfio gyda safon 10. Sail y penderfyniad yw bod y Cyngor wedi methu delio gyda galwad yr achwynydd yn ei chyfanrwydd yn Gymraeg yn unol â'i dymuniad.

Safon 10 – Methiant

Gweithredu Pellach

Safon 10: Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Disgwylir i unrhyw Gynllun Gweithredu gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r canllawiau sydd wedi eu gosod allan yn yr Adroddiad Ymchwiliad, ac yn unol â'r canllawiau cyffredinol sydd yn y Ddogfen Gyngor atodol hefyd.

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd baratoi cynllun gweithredu drafft at y diben o sicrhau bod y Cyngor yn cydymffurfio gyda safon 10 wrth ateb galwadau i Uned Gofrestru'r Cyngor.

Dylai'r cynllun gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Disgrifiad clir o'r camau y bydd y Cyngor yn eu cymryd i sicrhau bod defnyddwyr sydd yn dewis gwasanaeth cofrestru yn Gymraeg yn derbyn y gwasanaeth Cymraeg hwnnw dros y ffôn ar bob achlysur.
- Manylion cyfrifoldeb ac atebolrwydd ar gyfer pob cam, gan gynnwys unrhyw gerrig milltir berthnasol.

- Adnoddau angenrheidiol i gyflawni'r camau hyn (e.e. cyllid, staff).

Dylai'r cynllun hefyd gynnwys camau i sicrhau bod y Cyngor yn:

- Ystyried agweddau megis hyfforddiant staff, cynlluniau datblygu personol, adolygu swydd-ddisgrifiadau a manylebau person, a threfniadau recriwtio a dethol.
- Cydymffurfio yn llawn gyda gofynion safon 10 o fewn 12 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun gweithredu.

Amserlen: Rhaid i Gyngor Caerdydd lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

CS1329 Honnir bod mwyafrif o'r e-bost a anfonwyd gan Swyddfa Archwilio Cymru at Glerc Cyngor Cymuned benodol, yn Saesneg yn unig.

Swyddfa
Archwilio Cymru

08/01/2026

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Y gofynion perthnasol dan sylw'r ymchwiliad yw safon 1 a safon 2.

Ar ôl ystyried y wybodaeth a dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r sefydliad rydym o'r farn bod Swyddfa Archwilio Cymru wedi methu cydymffurfio gyda safonau 1 a 2. Sail y penderfyniad yw iddo fethu a chydymffurfio gyda'r dewis iaith a gofnodwyd ar y system a sicrhau bod gohebiaeth Gymraeg yn cael ei anfon at yr achwynydd wedi iddo wneud hi'n hysbys ei fod yn dymuno derbyn gohebiaeth yn Gymraeg.

Safon 1 – Methiant

Safon 2 – Methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Nododd Swyddfa Archwilio Cymru ei fod eisoes wedi gweithredu'r camau canlynol:

- i) Rhoi nodyn atgoffa i'r holl staff am y gofynion iaith wrth gyfathrebu â chyrrff a archwilir, fel y nodir yn y polisi iaith Gymraeg;
- ii) Sicrhau bod y gofynion hyn yn rhan o hyfforddiant staff;
- iii) Atgoffa staff perthnasol yn uniongyrchol o'r angen i wirio a dilyn dewisiadau iaith.

1. Rhaid i Swyddfa Archwilio Cymru ddarparu tystiolaeth bod y camau a gymerwyd ganddo uchod wedi eu cymryd.
2. Rhaid i Swyddfa Archwilio Cymru (yn ychwanegol at yr uchod) ddarparu canllaw clir i'w staff yn amlinellu'r broses fewnol o gofnodi dewis iaith a delio gyda gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn unol â gofynion y safonau gohebu.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Gweinidogion
Cymru

CS1309 Cyflwynwyd y gŵyn hon ynghylch platfform TeacherBooker, a weithredwyd ar ran Gweinidogion Cymru fel rhan o gynllun peilot ar gyfer y Gronfa Gyflenwi

16/12/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Canfu'r ymchwiliad fod methiannau i gydymffurfio â Safonau'r Gymraeg mewn sawl agwedd ar y gwasanaeth, gan gynnwys gohebiaeth, rhyngwynebau, a'r broses recriwtio. Er nad oes gwerth ymarferol mewn gosod camau

Cenedlaethol yn sir Ynys Môn.
Mae'r cytundeb bellach wedi ei derfynu a Gweinidogion Cymru yn gweithio gyda Chyngor Ynys Môn dros gyfnod pontio i ddod â'r cynllun peilot i ben.

gorfodi penodol ar gyfer y cynllun hwn – gan fod y cynllun wedi dod i ben ac nad oes gan Weinidogion Cymru gytundeb arall ar waith gyda'r cwmni dan sylw – mae'r ymchwiliad wedi amlygu diffygion sylfaenol yn y trefniadau monitro gan Weinidogion Cymru wrth weithredu cytundebau trwy drydydd parti.

Er bod camau wedi'u cymryd i gynnwys gofynion Safonau yn y broses dendro, mae'n glir bod y cyfrifoldeb am sicrhau cydymffurfiaeth yn parhau gyda'r corff cyhoeddus. Mae'r ymchwiliad wedi dangos y peryglon o beidio â chael trefniadau monitro cadarn yn eu lle. O ganlyniad, mae cam gorfodi wedi'i osod i ofyn i Weinidogion Cymru adolygu ac ystyried eu trefniadau monitro ar gyfer cytundebau trydydd parti yn y dyfodol, er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg drwy gydol oes cytundebau.

Safon 1 – Methiant
Safon 2 – Methiant
Safon 5 – Methiant
Safon 52 – Methiant
Safon 56 – Methiant
Safon 139 – Methiant

Gweithredu Pellach

1. Rhaid i Weinidogion Cymru adolygu eu trefniadau monitro ar gyfer cytundebau gyda thrydydd partiön, ac ystyried sefydlu proses ffurfiol i wirio cydymffurfiaeth â Safonau'r Gymraeg yn ystod oes y cytundeb, nid yn unig ar y cychwyn. Dylai'r broses gynnwys dull clir o nodi a mynd i'r afael ag unrhyw newidiadau i ddarparwyr neu systemau sy'n gallu effeithio ar ddarpariaeth y Gymraeg.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

2. Rhaid i Weinidogion Cymru ddiweddarau datganiad Ebrill 2025 am y pwll cyflenwi ar eu gwefan gyda manylion am y cynllun pontio a pryd fydd y cynllun yn dod i ben.

Amserlen: O fewn 1 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Argymhelliad yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Argymhellir bod Gweinidogion Cymru yn rhannu gwybodaeth gyda defnyddwyr sydd wedi cofrestru ar y platfform peilot am y methiant i gydymffurfio â'r Safonau, ynghyd â manylion am y cyfnod pontio a phryd y daw i ben. Os nad yw'n bosibl i Weinidogion Cymru gysylltu â'r defnyddwyr yn uniongyrchol, dylent ofyn i Gyngor Ynys Môn wneud hynny ar eu rhan.

Amserlen: O fewn 1 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Coleg Gwent

CS1344 Roedd amheuaeth nad oedd Coleg Gwent wedi gwneud ymdrech gydwybodol i ystyried y Gymraeg wrth wneud y penderfyniad i ddod â'r cwrs Cymraeg safon uwch ar gampws Blaenau Gwent i ben.

11/12/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Ni ddangosodd y Coleg dystiolaeth ei fod wedi gwneud ymdrech gydwybodol i ystyried yr effeithiau posib ar y Gymraeg wrth wneud y penderfyniad. Nid oedd chwaith wedi ystyried sut i gynyddu effeithiau positif, na lleihau effeithiau andwyol ar y Gymraeg. Mae hyn yn fethiant i gydymffurfio gyda'r safonau llunio polisi.

Roedd amheuaeth hefyd nad oedd proses y Coleg o ymgynghori yn cydymffurfio'n llawn gyda'r safonau. Daeth i'r amlwg na wnaeth y Coleg gyhoeddi dogfen ymgynghori, ac felly nad oedd y safonau hyn yn berthnasol. Nid oedd methiant i gydymffurfio gyda'r safonau dogfen ymgynghori felly.

Safon 94 – Methiant

Safon 95 – Methiant

Safon 96 – Methiant

Safon 97 – Dim methiant

Safon 98 – Dim methiant

Safon 99 – Dim methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i'r Coleg ddatblygu canllaw i staff sy'n egluro sut i gynnal asesiad effaith ar y Gymraeg yn unol â gofynion safonau'r Gymraeg. Rhaid i'r canllaw gyfeirio at:

- Yr angen i wneud ymdrech gydwybodol i ystyried y Gymraeg, gan egluro sut i fynd ati i wneud hynny.

- Yr angen i ystyried effeithiau positif ac andwyol ar y Gymraeg, a sut i gynyddu effeithiau positif, a lleihau effeithiau andwyol.

2. Rhaid i'r Coleg gynnal sesiwn hyfforddiant i aelodau staff sydd ynghlwm a phenderfyniadau polisi o fewn y maes adrefnu addysg, fydd yn egluro cynnwys y canllaw uchod, ac yn tynnu sylw at y methiannau i gydymffurfio yn yr achos yma.

Rhaid i'r Coleg ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1 a 2.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol

CS1326 Ni dderbyniodd yr achwynnydd wasanaeth Cymraeg ar ôl ffonio'r Cyngor. Roedd hyn yn fethiant i gydymffurfio â safon 11.

Roedd rhannau o negeseuon awtomatig y Cyngor yn Saesneg yn unig. Roedd hyn yn fethiant i gydymffurfio â safon 8.

Cyngor Dinas
Casnewydd

11/11/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Roedd ansicrwydd ynghylch proses y Cyngor o gynnig galwad yn nôl i gwsmeriaid ar y llinell Gymraeg yn unig. Mae'r ymchwiliad yn canfod nad yw hyn yn torri'r safonau gan fod y cwsmeriaid yn cadw eu lle yn y ciw.

Safon 8 – Methiant

Safon 11 – Methiant

Safon 17 – Dim Methiant

Gweithredu Pellach

Gosod cam gorfodi yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i'r Cyngor addasu ei broses galw nôl fel nad yw swyddogion yn cofnodi bod y mater ar gau hyd nes bod ymdrech rhesymol wedi ei wneud i gael gafael ar y cwsmer. Gall hyn olygu ceisio ffonio'r cwsmer yn nôl fwy nag un waith pan mae wedi cyrraedd blaen y ciw.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Cyngor o dan adran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011: Dylai'r sefydliad ystyried ychwanegu at y neges awtomatig er mwyn rhoi amcangyfrif o'r amser y gallai'r cwsmer aros

am yr alwad nôl. Gan fod gan y Cyngor ddata sy'n dangos yr amser aros cyfartalog, dylid cyfleu hyn i'r cwsmer er mwyn ei helpu i benderfynu ynghylch aros ar y llinell neu gael galwad yn nôl.

CS1328 Derbyniwyd cwyn yn honni diffyg darpariaeth Gymraeg mewn dosbarth ffitrwydd a gynhelir mewn canolfan hamdden benodol ar Ynys Môn. Nododd yr achwynydd fod yr hyfforddwr yn cynnal y dosbarthiadau yn Saesneg, er bod y mwyafrif o'r rhai oedd yn bresennol, yn nhyb yr achwynydd, yn siarad Cymraeg.

Cyngor Sir Ynys
Môn

04/11/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Yn sgil yr ymchwiliad, ystyriwyd y wybodaeth a gyflwynwyd gan yr achwynydd a'r Cyngor. Ar sail y dystiolaeth, daethom i'r casgliad nad yw'r Cyngor wedi cydymffurfio â Safon 36. Yn benodol, methodd y Cyngor â sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg mewn digwyddiad cyhoeddus – sef y dosbarthiadau ffitrwydd dan sylw.

Safon 36 – Methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Rwy'n ei gwneud yn ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn i baratoi cynllun gweithredu drafft gyda'r nod o sicrhau cydymffurfiaeth â gofynion safon 36, yn benodol mewn perthynas â'r dosbarthiadau ffitrwydd agored i'r cyhoedd a gynhelir yn y ganolfan hamdden dan sylw.

Dylai'r cynllun gynnwys y wybodaeth ganlynol:

- Disgrifiad clir o'r camau y bydd y Cyngor yn eu cymryd i sicrhau bod dosbarthiadau ffitrwydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg.
- Manylion cyfrifoldeb ac atebolrwydd ar gyfer pob cam, gan gynnwys unrhyw gerrig milltir perthnasol.

- Adnoddau angenrheidiol i gyflawni'r camau hyn (e.e. cyllid, staff).

Dylai'r cynllun hefyd gynnwys camau i sicrhau bod y Cyngor yn:

- Cynnal ymarferiad i nodi pa ddsbarthiadau sy'n cael eu cynnal yn Saesneg yn unig, neu lle mai Saesneg yw prif iaith y ddarpariaeth.
- Ystyried agweddau megis hyfforddiant staff, cynlluniau datblygu personol, adolygu swydd-ddisgrifiadau a manylebau person, a threfniadau recriwtio a dethol.
- Cydymffurfio yn llawn gyda gofynion safon 36 o fewn 12 mis o ddyddiad cymeradwyo'r cynllun gweithredu.

Amserlen: Rhaid i Gyngor Sir Ynys Môn lunio drafft cyntaf o'r cynllun gweithredu a rhoi'r drafft hwnnw i'r Comisiynydd o fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi dyfarniad terfynol y Comisiynydd.

Cyngor Sir Ynys
Môn

CS1318 Derbyniwyd cwyn yn erbyn Cyngor Sir Ynys Môn yn honni nad oedd y Cyngor wedi cydymffurfio â Safonau Llundio Polisi 91, 92 a 93 wrth gyhoeddi dogfennau'n ymwneud ag ad-drefnu darpariaeth addysg ôl-16 yn y sir. Er bod y Cyngor wedi nodi mai cam ymgysylltu cychwynnol oedd y broses, roedd y dogfennau a gyhoeddwyd yn cynnwys opsiynau penodol ar gyfer newid y

22/10/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Er bod y Cyngor yn honni mai proses 'ymgysylltu' oedd y broses, nid 'ymgynggori', mae'r Safonau Llundio Polisi (91–93) yn berthnasol i unrhyw ddogfen ymgynghori sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi. Mae'r adroddiad yn pwysleisio bod y term 'yn ymwneud â' yn ehangu'r diffiniad, gan gynnwys unrhyw broses sydd â'r potensial i ddylanwadu ar benderfyniad polisi, hyd yn oed os nad yw'r penderfyniad wedi'i wneud eto.

Yn achos hwn, roedd y Cyngor yn ystyried opsiynau a allai newid strwythur darpariaeth addysg ôl-16 yn sylweddol. Yn y pen draw, dewiswyd un o'r opsiynau a gyflwynwyd yn

ddarpariaeth, ac yn ceisio barn y cyhoedd arnynt.

ystod y broses, sef datblygu perthynas waith agosach rhwng darparwyr.

Er bod y Cyngor wedi defnyddio'r term "ymgysylltu", roedd natur y broses, cynnwys y dogfennau, a'r defnydd a wnaed o'r adborth yn cyfateb i broses ymgynghori. O ganlyniad, roedd disgwyl i'r Cyngor gydymffurfio â Safonau 91, 92 a 93, gan gynnwys darparu ystyriaeth fanwl o effaith yr opsiynau ar y Gymraeg.

Roedd y ffurflen ymateb yn cynnwys cwestiwn penodol am effaith y cynigion ar y Gymraeg, gan gynnwys cyfleoedd i'w defnyddio a'r egwyddor o beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Fodd bynnag, daeth yr ymchwiliad i'r casgliad nad oedd y Cyngor wedi darparu dadansoddiad digonol o'r effeithiau posibl ar y Gymraeg. Nid oedd gwybodaeth am y ddarpariaeth Gymraeg bresennol, er enghraifft, nid oedd gwybodaeth am niferoedd dysgwyr sy'n astudio drwy'r Gymraeg, natur y pynciau a gynigir, nac effaith pob un o'r opsiynau ar y sefyllfa ieithyddol – y math o faterion gallai, o bosib, fod wedi cynorthwyo'r Cyngor i ystyried yn gydwybodol effeithiau'r cynigion ar y Gymraeg. Er i'r Cyngor gyhoeddi asesiad effaith iaith Gymraeg yn ddiweddarach, roedd hwn yn gyffredinol iawn, yn darparu atebion stoc am gwblhau asesiad effaith fwy cyflawn maes o law ac yn osgoi ystyried effeithiau penodol yr opsiynau a gyflwynwyd.

Roedd hyn yn groes i egwyddorion a nodwyd gan Dribiwnlys y Gymraeg, sy'n mynnu bod angen ystyriaeth gydwybodol ar gam cynnar unrhyw broses sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi.

O ganlyniad, rydym wedi dod i'r casgliad bod y Cyngor wedi methu â chydymffurfio â Safonau 91, 92 a 93. Yn sgil y dyfarniad, rydym yn gosod gofyniad ar y Cyngor i ddiwygio eu gweithdrefnau a'u canllawiau mewn perthynas ag ymgynghori ac ymgysylltu, er mwyn sicrhau bod ystyriaeth gydwybodol o'r Gymraeg yn digwydd ar gam cynnar unrhyw broses o'r fath.

Roedd natur gweithgarwch y Cyngor, cynnwys y dogfennau, a'r defnydd o adborth yn cyfateb i broses ymgynghori. Roedd gan yr opsiynau a gyflwynwyd y potensial i gael effaith sylweddol ar addysg ôl-16 ac ar y Gymraeg yn y Sir, ac felly roedd yn rhesymol disgwyl y byddai'r Safonau laith yn berthnasol.

Mae'r ymchwiliad hwn wedi atgyfnerthu unwaith eto pa mor hanfodol yw ystyried effaith ar y Gymraeg cyn gynted â phosibl wrth gynllunio polisi. Roedd gan broses y Cyngor y potensial i gyfyngu ar yr opsiynau a fyddai ar gael i ddefnyddwyr yn y dyfodol ym maes allweddol addysg ôl-16. Pe bai'r Cyngor wedi dewis un opsiwn penodol cyn codi materion yn ymwneud â'r Gymraeg, byddai'n rhy hwyr i'r defnyddwyr hynny allu ystyried y goblygiadau'n llawn.

Er mai cam cynnar yn y broses o lunio polisi addysg yn y sir oedd hwn, roedd yn hanfodol bod y Cyngor yn ystyried effaith y cynigion ar y Gymraeg yn ofalus ar y cam hwnnw, ac yn sicrhau bod y cyhoedd yn ymwybodol o'r ystyriaethau hynny. Mae'r safonau yn bodoli i sicrhau bod sefydliadau'n ymgynghori'n briodol â'r cyhoedd ynghylch effeithiau ar y Gymraeg, gan nodi'n glir pa effeithiau sydd wedi'u

hystyried fel rhan o'r broses, a rhoi cyfle i'r cyhoedd i ystyried neu fynegi barn am yr effeithiau hynny.

Safon 91 – Methiant
Safon 92 – Methiant
Safon 93 – Methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i Gyngor Ynys Môn ddiwygio eu gweithdrefnau a chanllaw i staff o ran prosesau ymgynghori / ymgysylltu i sicrhau fod ystiriaeth gydwybodol o'r Gymraeg yn cael ei gwneud ar gam cychwynnol unrhyw broses ymgynghori neu ymgysylltu.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Cyngor
Caerdydd

CS1278 Roedd cwyn yr achwynydd yn ymwneud â gwasanaeth ffôn Rhentu Doeth Cymru, sy'n cael ei gynnal gan Gyngor Caerdydd (y Cyngor). Cyflwynodd yr achwynydd gŵyn nad yw'r gwasanaeth yn darparu gwasanaeth ffôn Cymraeg sy'n cydymffurfio â Safonau'r Gymraeg ar bob achlysur. Nododd, ar adegau, fod galwadau'n cael eu

14/10/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Roedd y wybodaeth a gafwyd, ynghyd â phrofiad fy swyddog wrth geisio cysylltu â llinell ffôn Rhentu Doeth Cymru, yn codi amheuaeth ynghylch cydymffurfiaeth y gwasanaeth â Safonau'r Gymraeg ar bob achlysur.

Yn eu tystiolaeth wreiddiol, nododd y Cyngor eu bod wedi cymryd camau i wella sefyllfa'r ganolfan alwadau, gan gynnwys recriwtio mwy o staff yn ddiweddar i'r tîm sy'n derbyn galwadau. Eglurodd y Cyngor hefyd fod ganddynt

trosglwyddo i beiriant ateb wrth ddewis yr opsiwn Cymraeg, os nad oes aelod o staff ar gael. Ar adegau eraill, mae'r alwad yn cael ei hateb gan aelod o staff di-Gymraeg nad yw'n ymddiheuro nac yn cydnabod yr ymgais i gyfathrebu yn Gymraeg.

weithdrefnau ar waith i fonitro a nodi bylchau yn eu gwasanaethau Cymraeg. Fodd bynnag, mewn ymateb i Adroddiad Drafft yr ymchwiliad, dywedodd y Cyngor fod y sefyllfa wedi newid oherwydd salwch a chyfnod prawf aflwyddiannus. Nodwyd bod hyn yn adlewyrchu'r her barhaus o ran recriwtio a chadw staff.

Ar ôl ystyried tystiolaeth y Cyngor, yr achwynydd, a phrofiad fy swyddog, rwyf wedi dod i'r casgliad nad yw'r Cyngor wedi cydymffurfio â Safon 10. Nid wyf wedi fy argyhoeddi bod y Cyngor wedi sicrhau gwasanaeth ffôn Cymraeg ar bob achlysur ar linell Rhentu Doeth Cymru, nac eu bod ar hyn o bryd yn gallu gwneud hynny'n gyson.

Rwy'n fodlon, fodd bynnag, bod y gwasanaeth yn cydymffurfio â Safonau 8 a 9, ac nad yw Safon 17 yn berthnasol yn yr achos hwn.

Rwy'n dymuno sicrhau bod gweithdrefn gadarn ar waith i ateb galwadau Cymraeg ar bob achlysur, heb ddibynnu'n rheolaidd ar negeseuon peiriant ateb – hyd yn oed pan fo heriau recriwtio'n codi.

Safon 8 – Dim methiant

Safon 9 – Dim methiant

Safon 10 – Methiant

Safon 17 – Dim methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i baratoi cynllun gweithredu yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Disgwylir i unrhyw Gynllun Gweithredu gael ei baratoi a'i gwblhau yn unol â'r canllawiau sydd wedi eu gosod allan yn yr Adroddiad Ymchwiliad, y canllawiau cyffredinol sydd yn y Ddogfen Gyngor atodol ac yn unol â'r Templed Cynllun Gweithredu sydd hefyd wedi ei atodi.

1. Rhaid i Gyngor Caerdydd baratoi cynllun gweithredu cynhwysfawr, gyda'r nod o sicrhau cydymffurfiaeth lawn â Safon 10, gan gynnwys trefniadau, gweithdrefnau ac adnoddau staffio digonol i ddarparu gwasanaeth ffôn Rhentu Doeth Cymru heb ddibyniaeth ar negeseuon peiriant ateb yn ystod oriau gwaith.

Rhaid i'r cynllun gynnwys:

i) Adolygiad llawn o'r trefniadau presennol ar gyfer cydymffurfio â Safon 10, gan nodi unrhyw fylchau neu feysydd i'w gwella.

ii) Camau Clir sy'n nodi sut y bydd y Cyngor yn mynd ati i adfer cydymffurfiaeth, gan gynnwys:

- Ymrwymiad penodol i gategoreiddio swyddi perthnasol fel rhai lle mae sgiliau Cymraeg yn hanfodol.
- Cynllun adnoddau dynol i sicrhau bod digon o staff ar gael i ddarparu'r gwasanaeth yn unol â'r Safon.

iii) Trefniadau llywodraethu a monitro, gan gynnwys:

- Enwi'r swyddog(ion) cyfrifol ac atebol am bob cam
- Rôl benodol i aelodau o'r Uwch Dîm Rheoli wrth graffu ar gynnydd.
- Amserlen fanwl ar gyfer cyflawni pob cam, gyda'r holl gamau i'w cwblhau o fewn 3 mis i gymeradwyo'r cynllun.
- Diweddariadau i Gomisiynydd y Gymraeg ar gynnydd y Cyngor ar y gwaith o fewn y cynllun bob deufis hyd ddiwedd cyfnod gwaith y cynllun.

Amserlen: Rhaid i'r Cyngor gyflwyno cynllun gweithredu drafft yn unol â gofynion Adran 80 Mesur y Gymraeg o fewn 1 mis o dderbyn yr hysbysiad penderfynu terfynol.

Argymhelliad yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
Dylai'r Cyngor sicrhau eu bod yn manteisio ar bob plattform hysbysebu swyddi Cymraeg sydd ar gael, gan gynnwys unrhyw rai nad ydynt eisoes yn cael eu defnyddio.

Dylai'r Cyngor ystyried lleoliadau swyddfa'r gweithlu canolfan alwadau eto, gan gynnwys opsiynau mwy hyblyg megis gweithio o bell neu agor swyddfeydd rhanbarthol, cynlluniau cymhelliant i ddenu a chadw staff, cynlluniau lwfans sgiliau a chynllunio'n strategol ar gyfer y tymor hir yn y maes hwn.
Amserlen: Dylai'r Cyngor roi diweddariad ar y gwaith yma o fewn 3 mis

Cyngor Sir Gâr

CS1327 Derbyniwyd cwyn gan aelod o'r cyhoedd am fethiant Cyngor Sir Gâr i ddarparu gwasanaeth ffôn yn Gymraeg. Ffoniodd yr achwynydd y llinell ffôn Theatrau Sir Gâr, a llinell swyddfa'r Cyngor gan dderbyn ymateb yn Saesneg. Ni chafodd gynnig rhagweithiol i siarad gyda rhywun yn Gymraeg.

25/09/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Y gofynion perthnasol dan sylw'r ymchwiliad yw safonau 8, 9, 10 a 81.

Ar ôl ystyried y wybodaeth a dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r sefydliad rydym o'r farn bod Cyngor Sir Gâr wedi methu cydymffurfio â safonau 9, 10 ac 81. Sail y penderfyniad yw bod y Cyngor:
i) ddim wedi rhoi gwybod i'r galwr ar y ffôn bod gwasanaeth Cymraeg ar gael

Dywedwyd yn ogystal nad yw'r cyfeiriad canlynol ar gael yn Gymraeg:
direct@cardiffshire.gov.uk

- ii) na dderbyniodd yr achwynydd wasanaeth ffôn yn Gymraeg pan ffoniodd Ganolfan Gyswilt y Cyngor ar 12 Mawrth 2025
- iii) na wnaeth y Cyngor hybu a hysbysebu'r gwasanaeth e-bost yn Gymraeg drwy fethu a darparu cyfeiriad Cymraeg i'r achwynydd.

Nid oeddem o'r farn bod methiant i gydymffurfio gyda safon 8 ar y sail y cyfarchwyd yr achwynydd yn Gymraeg ar y ddau achlysur y bu iddi ffonio'r Cyngor.

Safon 8 – Dim methiant
Safon 9 – Methiant
Safon 10 – Methiant
Safon 81 - Methiant

Gweithredu Pellach

Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i Gyngor Sir Gâr godi ymwybyddiaeth ei holl staff o bwysigrwydd safonau'r Gymraeg, yn benodol:
 - i) y gofyniad i hysbysu personau sy'n ffonio'r Cyngor bod gwasanaeth Cymraeg ar gael.
 - ii) Yr angen i hybu a hysbysebu pob gwasanaeth sydd yn cael ei gynnig yn Gymraeg
 - iii) Sicrhau bod manylion cyswilt staff a'r Cyngor ar gael yn y Gymraeg yn weledol i bawb
- Rhaid i Gyngor Sir Gâr ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau cam gorfodi 1.
- Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol

CS1313 Mae'r achwynydd yn honni nad oes modd gweld y fersiwn Gymraeg o'r teitl e-bost pan mae Cylchlythyr Trafnidiaeth Cymru yn cyrraedd ei fewnflwch.

Gweinidogion
Cymru

23/09/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

Y gofynion sy'n berthnasol i'r ymchwiliad yma yw safon 6, a cham gorfodi ymchwiliad CS1270.

Yn yr achos yma, roedd yr ohebiaeth dderbyniodd yr achwynydd yn trin y fersiwn Gymraeg yn llai ffafriol na'r fersiwn Saesneg am y rhesymau nododd yr achwynydd yn ei gŵyn, ac mae hynny yn groes i ofynion safon 6. Hefyd, fe wnaeth Gweinidogion Cymru fethu cyflawni camau gorfodi CS1270 drwy fethu sicrhau nad oedd raid i dderbynwyr y cylchlythyr gymryd camau ychwanegol i weld teitl yr e-bost yn Gymraeg.

Yn dilyn ymgynghori ar yr adroddiad drafft, fe gyflwynodd Gweinidogion Cymru dystiolaeth pellach eu bod wedi newid eu harferion a'u bod bellach yn defnyddio templed newydd sy'n gosod y Gymraeg yn gyntaf yn y teitl. Gan bod y sefydliad bellach wedi cymryd camau nesaf, nid oes angen i'r Comisiynydd gymryd camau pellach.

Safon 6 – Methiant
Cam gorfodi CS1270 - Methiant

Gweithredu Pellach

Ni fyddwn yn gweithredu ymhellach yn yr achos yma gan bod y sefydliad wedi cymryd camau i adfer cydymffurfiaeth drwy ddefnyddio templed newydd sy'n gosod teitl y cylchlythyr yn Gymraeg gyntaf.

Cyngor Bro
Morgannwg

CS1276 Cysylltodd yr achwynydd gyda'r Comisiynydd gan ei bod yn teimlo bod ei theulu yn cael eu trin

29/04/2025

Canfyddiadau'r Comisiynydd

yn annheg gan Adran Gwasanaethau Cymdeithasol Cyngor Bro Morgannwg gan na wnaethant ystyried eu dewis iaith pan gafodd y teulu eu cyfeirio at yr Adran.

Darparodd yr achwynydd nifer sylweddol o enghreifftiau i ddarlunio'r profiad gafodd y teulu wrth ddod i gyswllt gyda'r Adran Gwasanaethau Cymdeithasol. Roedd hyn yn cynnwys enghreifftiau o ohebiaeth dderbyniwyd yn Saesneg yn unig neu yn Saesneg yn gyntaf gyda'r fersiwn Cymraeg yn dilyn ac enghreifftiau o gyfarfodydd gyda aelodau o'r teulu, gan gynnwys y plant, heb ddarpariaeth cyfieithu neu gyda threfniadau cyfieithu annigonol.

Darparodd y Cyngor wybodaeth oedd yn cadarnhau bod gohebiaeth ac atodiadau yn cael eu hanfon yn Saesneg yn gyntaf yn gyson oherwydd nad oedd eu trefniadau cyfieithu yn cyd-fynd gyda'r angen i anfon gohebiaeth a dogfennau mewn modd sy'n cadw at derfynau amser eraill y mae'n ofynnol i'r Cyngor gadw atynt.

Roedd y wybodaeth dderbyniwyd gan y Cyngor yn cadarnhau nad oedd eu trefniadau cyfieithu mewn cyfarfodydd yn cyd-fynd gyda gofynion safonau'r Gymraeg.

Cododd y wybodaeth dderbyniwyd gan yr achwynydd amheuan am y modd mae'r Cyngor yn asesu sgiliau ieithyddol eu staff. Dangosodd y wybodaeth dderbyniwyd gan y Cyngor nad ydynt wedi asesu sgiliau iaith holl staff yr Adran Gwasanaethau Cymdeithasol fel sy'n ofynnol i gydymffurfio gyda safon 127.

Creodd profiad y teulu amheuan ynglŷn â threfniadau'r Cyngor i ddelio gyda chwynion am gydymffurfiaeth gyda safonau'r Gymraeg. Darparodd y Cyngor ddolen at weithdrefn gwynion nad oedd yn crybwyll safonau'r Gymraeg.

Ar ôl ystyried yr holl wybodaeth dderbyniwyd gan yr achwynydd a'r sefydliad, rydym o'r farn bod y sefydliad wedi methu cydymffurfio gyda safonau 5, 6, 26, 26A, 29, 29A, 127 a 156 ac rydym wedi gosod camau gorfodi er mwyn iddynt adfer cydymffurfiaeth a sicrhau gwell darpariaeth i aelodau o'r cyhoedd yn y dyfodol.

Safon 5 – Methiant

Safon 6 – Methiant
Safon 26 – Methiant
Safon 26A – Methiant
Safon 2 – Methiant
Safon 29A – Methiant
Safon 127 – Methiant
Safon 156 – Methiant

Gweithredu Pellach

Safon 5 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77
Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

1. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg sefydlu neu addasu gweithdrefn er mwyn canfod ym mha iaith neu ieithoedd mae defnyddwyr gwasanaeth yn dymuno derbyn gohebiaeth. Rhaid i'r weithdrefn egluro, os nad ydynt yn gallu sefydlu dewis iaith defnyddwyr gwasanaeth, bod rhaid gohebu yn Gymraeg hyd nes eu bod yn gwybod nad yw'r defnyddiwr gwasanaeth am dderbyn gohebiaeth yn Gymraeg.
2. Rhaid i'r Cyngor ddarparu hyfforddiant i staff perthnasol i godi ymwybyddiaeth o'r weithdrefn.
3. Rhaid i'r Cyngor adolygu ei drefniadau cyfieithu er mwyn ei alluogi i gyd-fynd gyda dyletswyddau eraill.
4. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod atodiadau Cymraeg yn cael eu hanfon yr un pryd ag atodiadau Saesneg wrth anfon gohebiaeth ac nad yw gohebiaeth Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafriol na gohebiaeth Saesneg.
5. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 1-4.

Amserlen: O fewn 3 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

6. Rhaid i'r Cyngor adolygu ei weithdrefnau er mwyn sicrhau fod unigolion sy'n derbyn gwahoddiad i gyfarfod sy'n ymwneud â'u llesiant, yn derbyn cais clir a diamwys am ei ddymuniad i ddefnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod a bod y dymuniad yma yn cael ei gofnodi.

7. Rhaid i'r Cyngor ddarparu canllawiau i staff sy'n trefnu cyfarfodydd sy'n ymwneud â llesiant er mwyn sicrhau eu bod yn cydymffurfio gyda safonau'r Gymraeg.

Rhaid i'r canllawiau roi sylw i'r canlynol:

- Pryd a sut y gofynnir i'r mynychwyr a ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfod.
- Sut y byddant yn hysbysu'r mynychwyr y byddant yn darparu yn unol â'r dymuniad hwnnw.
- Sut y bydd y Cyngor yn trefnu'r cyfarfod heb gymorth gwasanaeth cyfieithu

Neu

- Sut y dylai staff y Cyngor drefnu gwasanaeth cyfieithu os nad oes modd cynnal y cyfarfod heb gymorth cyfieithu.
- Pa bryd y mae angen trefnu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg a pha bryd y mae angen trefnu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd o'r Gymraeg i'r Saesneg ac o'r Saesneg i'r Gymraeg.
- Cyngor i Gadeiryddion ar sut i gynnal cyfarfodydd lle defnyddir gwasanaeth cyfieithu.

8. Dylai'r Cyngor godi gynnal hyfforddiant i godi ymwybyddiaeth ei staff, gyda phwyslais arbennig ar staff sy'n ymwneud â gofal cymdeithasol a lles, o ofynion safonau 26, 26A, 29 a 29A ac i godi ymwybyddiaeth o'r canllawiau newydd.

Safon 127 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

9. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod ganddynt weithdrefn er mwyn asesu sgiliau Cymraeg ei holl gyflogeion ac mae'n rhaid i'r weithdrefn sicrhau bod y gofrestr yn cael ei chadw yn gyfredol.

Safon 156 - Gofyniad i gymryd camau yn unol ag adran 77 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

10. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ystyried y wybodaeth ym mharagraffau 8.1.4 i 8.1.11 o God Ymarfer Rheoliadau Rhif 1 Comisiynydd y Gymraeg er mwyn llunio gweithdrefn gwyno mewn perthynas gyda delio â chwynion am safonau'r Gymraeg.

11. Rhaid i Gyngor Bro Morgannwg ddarparu hyfforddiant i'r staff perthnasol er mwyn sicrhau gweithrediad y Weithdrefn Gwynion pan dderbynnir cwyn am safonau'r Gymraeg a sefydlu trefn reolaidd o atgoffa staff o'r trefniadau ar gyfer delio gyda chwynion am y Gymraeg.

12. Rhaid i'r Cyngor ddarparu tystiolaeth ysgrifenedig sy'n bodloni Comisiynydd y Gymraeg ei fod wedi cwblhau camau gorfodi 6-11.

Amserlen: O fewn 6 mis o ddyddiad cyhoeddi'r dyfarniad terfynol.

Safon 132: Argymhelliad o dan Adran 76(3) Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Dylai'r Cyngor ddarparu hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith i staff yr Adran Gwasanaethau Cymdeithasol i godi ymwybyddiaeth staff o'r holl faterion sy'n gysylltiedig â'r achos.

Cyngor o dan Adran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
Rydym yn cynghori'r Cyngor i roi sylw i Fframwaith 'Mwy na Geiriau' a Chanllawiau'r Llywodraeth ar ddelio gyda chwynion am wasanaethau Cymdeithasol mewn perthynas gyda delio â chwynion yn y Gymraeg.

Cyngor o dan Adran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011
Rydym yn cynghori'r Cyngor godi ymwybyddiaeth ei staff, gyda phwyslais arbennig ar staff sy'n ymwneud â gofal cymdeithasol a lles, o ofynion y Ddeddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 mewn perthynas â'r Gymraeg.